

Santa Anna i Sant Joaquim

josep Lligadas

Sants
i Santes

11

Josep Lligadas

Santa Anna i Sant Joaquim

Sants i Santes ● 11

Centre de Pastoral Litúrgica

SUMARI

Oh, si esquincéssiu el cell!	3
Joaquim, generós i estèril	8
Anna, la mare	12
Una casa de Natzaret	15
Per pregar	19
El dia del teu sant	21

Director de la col·lecció Sants i Santes: Josep Lligadas

Dibuixos: Mercè Gallifa

Aquesta col·lecció es publica en català i en castellà, i es pot adquirir també per subscripció.

© Edita: CENTRE DE PASTORAL LITÚRGICA

Nàpols 346, 1 – 08025 Barcelona

Tel. (+34) 933 022 235

cpl@cpl.es – www.cpl.es

Primera edició: setembre de 1996

Tercera impressió: gener de 2017

ISBN: 978-84-7467-427-9 – ISSN: 1988-1657

Depósito legal: B 43425-1999

Printed in UE

Imprime: Open Print, S.L.

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, llevat d'excepcions previstes per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si us cal fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47).

Oh, si esquincéssiu el cel!

Jesús ho deia un dia als seus deixebles: “Els vostres ulls i les vostres orelles sí que són feliços de poder veure i sentir. Us ho dic amb tota veritat: molts profetes i justos desitjaven veure el que vosaltres veieu, però no ho veieren; desitjaven sentir el que vosaltres sentiu, però no ho sentiren” (Mt 13,16-17).

Jesús, quan deia això, pensava segurament en els grans personatges de l'Antic Testament, homes i dones que havien esperat aquell Regne que Jesús anunciava i havien desitjat veure com s'obria pas la Bona Nova del Déu present enmig del camí de la humanitat. Pensava segurament en Abraham i Sara, en Moisès, en David, en Isaïes...

Però segurament també que pensava en gent menys coneguda, menys rellevant, més propera. Gent com aquell Simeó i aquella Anna que l'evangeli explica que havien tingut la sort, ja a les acaballes de la seva vida, de tenir als braços, allà al temple de Jerusalem, aquell que l'Esperit Sant els havia fet conèixer com l'alliberador d'Israel, la llum de les nacions, el Salvador.

Entre aquests menys rellevants i més propers Jesús hi podia col·locar, segur, els seus avis. Ells també, segur, havien estat gent que havia portat dintre l'ànima, molt endintre, la fe en el Déu d'Israel. Gent que volien viure en fidelitat al camí que Déu havia mostrat al seu poble –el camí de la justícia, de la generositat, de la pietat, de la confiança– i alhora mantenien encesa la llàntia de l'es-

pera d'aquell moment en què totes les promeses es farien realitat, i la història angoixada d'aquell poble començaria a ser una història alliberada, una història de pau.

Els avis de Jesús formaven part d'aquell conjunt d'homes i dones d'Israel que se'ls eixamplava el cor quan sentien les paraules d'Isaïes: "Consoleu, consoleu el meu poble, diu el vostre Déu. Parleu amorosament a Jerusalem i digueu-li que s'ha acabat la seva servitud! Danseu, ruïnes de Jerusalem, alceu, totes, el crit d'alegria: el Senyor ha consolat el seu poble, i d'un cap a l'altre de la terra veuran la salvació del nostre Déu!" (40,1-2; 52,9-10). I que feien seva aquella pregària del profeta: "Vós, Senyor, sou el nostre pare. Reconcilieu-vos amb nosaltres! Oh, si esquinçéssiu el cel i baixéssiu!" (63,16-19).

Una família d'Israel

¿Qui eren els avis de Jesús? L'evangeli només esmenta el pare de Josep, i li dona dos noms diferents, Jacob i Elí (Mt 1,16 i Lc 3,23). Però aquests noms han quedat gairebé oblidats. En canvi, encara que a l'evangeli no surtin, la tradició cristiana ben aviat (cap a l'any 200, en un llibre conegut com Protoevangeli de Jaume, que forma part dels evangelis apòcrifs, uns relats que imaginativament volen "completar" els quatre evangelis) va donar nom als pares de Maria, i aquests noms es van fer de seguida populars, i nosaltres els continuem recordant.

Són Anna i Joaquim. Sobre ells s'hi acumulen les llegendes i tradicions, però la primera tradició, la més valuosa, és aquesta: que d'ells dos, una parella de Natzaret, en va néixer Maria, la mare de Jesús, la Mare de Déu.

Joaquim treballava potser de pagès com la majoria d'homes, o potser tenia algun ofici. Era el cap de casa, i això significava que era ell el titular de tots els béns de la família i era també qui prenia les decisions, de manera que tots, començant per la seva dona, havien d'obeir-lo. Anna, com les altres dones, es quedava a càrrec de la casa i això en aquella època volia dir coses tan importants com que era ella qui teixia la roba, molia i coïa el pa, anava a buscar l'aigua a la font, mantenia encès el llum d'oli que il·luminava la casa... Certament que, en aquella època, les dones estaven molt a mercè dels seus marits i eren considerades en tot inferiors: com un signe visible d'això, podem recordar que en aquell temps les dones no seien mai a taula amb els homes, sinó que es quedaven dretes, servint-los. Però també és cert que els marits necessitaven molt les seves dones, i això equilibrava una mica la situació.

Aquesta manera d'entendre les relacions entre marit i muller ja es veu que no és la més desitjable. Però tot i així, també en aquelles concretes circumstàncies socials, aquestes relacions es podien viure o bé amb estimació o bé amb ganes d'aprofitar-se de l'altre; es podien viure amb desig de buscar la felicitat mútua o amb desig de procurar només el propi benestar. Segur que la relació de parella entre Joaquim i Anna, si eren gent desitjosa de seguir el camí de Déu, era una relació fonamentada en l'estimació. I si van tenir la filla que van tenir, podem pensar que és que la relació entre ells dos funcionava bé, i a casa es vivia un ambient que ajudava a adoptar bones actituds davant la vida.

I aquest ambient familiar també es devia viure pel que fa a la fe i a la fidelitat al Déu de l'Aliança. Tots dos, Joaquim

i Anna, eren creients convençuts, que portaven aquesta fe i aquesta fidelitat ben endins, i això es notava en la seva vida. Tots dos. Perquè les dones, en aquell temps, no estaven obligades a seguir moltes de les normes religioses: per exemple, no estaven obligades a anar a la sinagoga, ni a dir les pregàries rituals que cada dia deia tot bon israelita. Però tampoc no és que ho tinguessin prohibit: moltes d'elles coneixien i vivien ben profundament la fe d'Israel i eren les primeres educadores dels seus fills i filles. Sabem, certament, que Maria era d'aquestes dones. I podem pensar que la seva mare l'havia ajudat molt a ser així: Maria devia haver vist que Anna no es limitava a complir les poques obligacions que les dones tenien en el camp de la fe, sinó que la vivia més enllà de les obligacions, com una cosa pròpia, fonda, personal, i que vivint així trobava alegria i sentit, i havia volgut ser com ella. I devia haver vist també la fidelitat religiosa del seu pare Joaquim, i com aprovava la manera de fer de la seva dona Anna.

Joaquim i Anna. En sabem molt poques coses, d'ells. Amb el que hem dit fins aquí ja podríem acabar el relat de la seva vida, i guardar d'ells el record d'un home i una dona que –en la seva època, en les seves circumstàncies, en un moment històric molt diferent del nostre però no més fàcil ni més difícil– van portar dins el cor la força de la fe, el desig de la bondat i de la fidelitat, l'esperança d'un futur marcat per l'amor de Déu per a tothom. I que això ho van viure de tal manera que van ajudar a créixer una filla capaç de ser senyal i síntesi de tot allò millor que la humanitat podria desitjar.

Natzaret, aquell poble de l'interior de Galilea que no era tingut pas en gaire bona consideració, donava certament bons fruits.

Anna, Joaquim i Maria

Isabel de Villena és una monja clarissa valenciana del segle XV que ens ha deixat una obra memorable, la «Vita Christi», en què narra la vida de Crist amb un estil contemplatiu, reflexiu i ingenu alhora, i amb un gran interès en la humanitat de Jesús. Així presenta Anna i Joaquim amb Maria quan era petita:

E com (Maria) començà a parlar Anna fon recomplida de singular goig, e volent fer part al seu marit Joaquim, cridà'l ab gran alegria, dient: "*Venite, audite, et vivet anima vestra*", volent dir: "Veni, senyor Joaquim, e oireu les raonetes de la vostra amada filla, e viurà la vostra ànima ab la consolació inestimable que perdreu oint la paraula sua".

E Joaquim, venint ab singular goig, oint que la senyora filla sua lo nomenava "pare" ab aquella veu angèlica, ixqué quasi de si mateix per alegria inestimable e corregué l'abraçar. E alçant-la en alt, deia: "*Quis ad fontem suavitatis accedens, non modicum suavitatis inde reportat?*", volent dir: "Oh, la mia senyora e filla! ¿I qui és que s'acoste a vós, qui sou font de suavitat e dolçor, que no reporte delit singular en l'ànima sua, segons io ara sent en oir-vos e veure-us e tenir-vos en los meus braços? Vós sou l'alegria de la mia casa, repòs de la mia vellea! Ara partiré en pau d'aquesta mortal vida, puis tan gloriós nom reportaré d'esser pare d'una tan excel·lent filla".

E con la lleixava lo pare, prenia-la la mare, e així s'alegraven los dos ab aquella benaventurada filla.

Joaquim, generós i estèril

Amb el que hem dit fins aquí, ja podríem acabar el relat de la vida dels pares de la Mare de Déu. Però, més enllà de la història, sovint la llegenda ens ajuda a descobrir missatges importants. Encara que el que la llegenda explica sigui fruit de la imaginació, el missatge que porta pot ser ben interessant.

Per això ara transcriurem el que narra un famós llibre medieval de vides de sants, que recull i sintetitza totes les tradicions que l'autor coneix, moltes d'elles d'origen molt antic, algunes procedents ja dels evangelis apòcrifs. El llibre es diu *La llegenda àuria* i el seu autor és Iacopo da Varazze i, en parlar de la festa del naixement de la Mare de Déu, narra el següent:

Joaquim, que era de la Galilea, del poble de Natzaret, es va casar amb Anna, que era de Betlem. Tots dos eren justos i, per complir rectament la voluntat del Senyor, feien tres parts del que guanyaven: una la donaven pel temple i pels que estaven al servei del temple, una altra pels pelegrins i els pobres, i la tercera la guardaven per ells i la seva família.

Durant vint anys de casats no havien tingut fills, i van fer un vot a Déu que si els donava un descendent el consagrarien al servei del Senyor. Per obtenir aquest favor, cada any anaven a Jerusalem en les tres festes principals. El dia de la festa de la Dedicació, Joaquim va pujar a Jerusalem amb els de la seva tribu i va acostar-se

amb els altres a l'altar per presentar l'ofrena. Però el sacerdot, en veure'l, el va rebutjar amb gran indignació dient-li que no tenia dret a acostar-se a l'altar perquè un home maleït per la Llei no podia fer ofrenes al Senyor: un home estèril com ell, que no havia fet créixer el poble de Déu, no podia anar amb els que no estaven contaminats d'aquesta màcula.

Llavors Joaquim, tot confós, va tenir vergonya de tornar a casa, per por que els de la seva tribu que havien sentit les paraules del sacerdot li tiessin en cara allò mateix. Se'n va anar doncs amb els seus pastors i, després d'haver passat un temps amb ells, un dia que estava sol se li va aparèixer un àngel resplendent i li va dir:

– Jo sóc un àngel enviat del Senyor per dir-te que les teves pregàries han estat escoltades i que les teves almoines han pujat a la presència de Déu. He vist la teva vergonya, i he sentit els retrets d'esterilitat que t'han fet sense raó. Déu castiga el pecat, no el que és fruit de la natura. I si ell ha tancat el si d'una dona és per fer-lo fecund després d'una manera que es mostri més meravellosa, i per fer conèixer que l'infant que neixi llavors no serà fruit de la passió sinó un do de Déu. Sara, la primera mare de la teva raça, ¿no va haver de suportar l'oprobri de l'esterilitat fins als noranta anys? ¿i no va posar llavors al món Isaac, al qual havien estat promeses totes les benediccions?....

I continuen les paraules de l'àngel recordant altres naixements inesperats i prometent, finalment, el naixement d'una filla, que serà mare del Fill de Déu.

Certament, aquesta història meravellosa està inspirada en relats de l'Antic Testament i també del Nou, i no té cap valor històric. Però en podem aprendre coses.

A part les curiositats (per exemple, tradicions com que Joaquim era ric, amb pastors al seu servei, o que Anna no era de Natzaret, sinó de Betlem), val la pena de fixar-se en un parell d'afirmacions que destaquen aspectes importants de la seva vida d'home creient.

La primera, molt clara, és la seva consciència que la riquesa ha de ser distribuïda. De tot el que tenen, de tot el que guanyen, Joaquim i Anna només se'n queden una tercera part. Les altres dues parts van cap allà on hi ha d'haver els interessos bàsics d'aquell que vol ser fidel a Déu: per una banda, els pobres; per l'altra, la vida religiosa. El missatge és clar: Déu, per actuar, necessita que l'home tingui un esperit de justícia i generositat, que tingui clar que el que un té és per al bé de tothom, i que això ho demostrï amb fets. És a partir d'aquí que Déu pot realitzar la seva obra salvadora.

La segona és una invitació a no voler veure intervencions sobrenaturals (positives o negatives) en les coses que passen a la vida, i per tant a no rebutjar ningú perquè pateixi alguna desgràcia del tipus que sigui, ni a enlluernar-se davant ningú perquè hagi obtingut èxits del tipus que sigui. Més aviat al contrari, l'àngel convida a recordar, una vegada més, que Déu es troba més a prop dels que pateixen situacions desafortunades que no pas d'aquells a qui tot els va bé.

Anna, la mare

L'origen del nom de Joaquim no és gaire clar: pot voler dir "el Senyor prepara", "el Senyor és fort", "el Senyor dona força". El d'Anna és més clar que vol dir gràcia, misericòrdia. I és significatiu, que es vagi atribuir aquest nom a la mare de Maria. Perquè, efectivament, les arrels humanes de Jesús són un do de gràcia i de misericòrdia. La humanitat sencera ho és, perquè Déu mateix n'ha nascut.

Aquest nom porta també un record important en les pàgines de l'Escriptura. Una altra Anna, la mare del profeta Samuel, és la protagonista d'una història plena de tendresa, una història que és signe de l'amor de Déu envers els febles.

La podem llegir al començament del primer llibre de Samuel. Som cap a l'any 1050 abans de Crist, i en aquella època a Israel la poligàmia és cosa normal. Anna és una de les dues dones d'Elcanà, un israelita fidel i de bon cor. Anna no té fills, mentre que l'altra dona sí que en té, i no para d'humiliar Anna per la seva esterilitat, per molt que Elcanà intenta consolar-la manifestant-li el seu amor i dient-li que aquest amor és més important que els fills. Però Anna no aguanta la situació, i amb el cor trasbalsat se'n va al temple a pregar: tan trasbalsada està, que el sacerdot es pensa que està borratxa, fins que Anna li explica tot el que li passa, i el sacerdot la comprèn i li dona ànims. I finalment Déu escolta el dolor d'Anna i li concedeix un fill, Samuel.

Val la pena llegir la història. Segurament que els qui van escriure el relat que hem transcrit més amunt de l'esterilitat de Joaquim s'hi van inspirar d'alguna manera. I val la pena llegir el càntic amb què Anna celebra el naixement de Samuel, un càntic que canta el Senyor que està a favor dels pobres, un càntic que ressonarà segles més tard en el càntic de Maria a casa d'Elisabet. Així sonen alguns fragments del càntic d'Anna:

Celebro de tot cor el Senyor,
i alço el front en honor d'ell.
Sóc feliç perquè ell m'ha salvat!
Als millors soldats els tremola l'arc,
mentre els més covards s'armen de valor.
Els qui tenien pa de sobres es lloguen per menjar,
mentre als famolencs ja no els falta aliment.
La dona estèril infanta set fills,
mentre decau la mare fecunda.
El Senyor aixeca de la pols el desvalgut,
treu el pobre de la cendra,
per asseure'l entre els poderosos,
i donar-li possessió d'un soli gloriós...

La gràcia i la misericòrdia que Déu manifesta en Anna, la mare de Samuel, la manifesta encara amb més força en Anna, la mare de Maria. I la seva fecunditat serà vista com un símbol d'aquesta força amb què Déu es fa present enmig de la història humana per transformar-la, per crear el poble dels seus fills.

Això és el que podem descobrir a través d'una de les tradicions més esteses sobre santa Anna: la que la fa àvia, no només de Jesús, sinó també de cinc dels seus apòstols. Anna ve a ser així com una mena d'àvia de l'Església: un senyal, com hem dit, de la força de Déu que crea, que fecunda, que dóna vida al seu poble.

La tradició aquesta va ser molt viva a l'edat mitjana i val la pena d'explicar-la. Anna estava casada amb Joaquim, i va donar a llum Maria, la mare de Jesús. Però poc després del naixement de Maria Joaquim va morir, i Anna va casar-se amb un home anomenat Cleofàs, del qual va tenir una segona filla, que es va dir també Maria i que fou la mare dels "germans de Jesús" (els cosins, segons la interpretació habitual) que s'esmenten a Mc 6,3 i Mt 13,55: Jaume, Josep, Judes i Simó, que la tradició mateixa identifica així: el primer és Jaume el Menor (l'apòstol), el segon Josep Barsabàs (candidat frustrat a substituir Judes Iscariot després de l'ascensió de Jesús: Fets 1,23), i els dos darrers Judes Tadeu i Simó el Zelota (també apòstols, tot i que aquesta identificació és menys unànime). Va morir també Cleofàs, i Anna es va tornar a casar, aquest cop amb Salomé, amb qui tingué una tercera filla, anomenada també Maria, que es va casar amb Zebedeu i fou la mare dels apòstols Jaume el Major i Joan.

Tota aquesta genealogia està construïda a base de lligar imaginativament dades evangèliques, i no té certament valor històric. Però convida a trobar en santa Anna com un punt de referència simbòlic que uneix l'origen humà de Jesús amb l'origen humà dels seus deixebles. Anna és com la terra fecunda, la humanitat fecunda de la qual neix la comunitat dels creients. La comunitat dels creients, la comunitat dels fills de Déu, amb Jesús al capdavant, no prové de cap lloc misteriós fora del món, sinó que és un fruit, el millor fruit, d'aquest món que Déu ha estimat fins a comprometre-s'hi totalment. Fa goig mirar i celebrar així el record de santa Anna.